

Samen op (onder)zoek

Participatieve methodieken voor geëngageerde
onderzoekers en praktijkwerkers

Liesbeth De Donder - Lieselot Degraeve
Bas Dikmans - Silke Marynissen

COLOFON

Samen op (onder)zoek: participatieve methodieken voor geëngageerde onderzoekers en praktijkwerkers

Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen (redactie)

Vrije Universiteit Brussel, Vakgroep Educatiewetenschappen

Brussel

ISBN 9789077130162

Eerste versie

@ 2025 Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder duidelijke bronvermelding. Overname van tekst is toegestaan mits de oorspronkelijke auteur(s) en titel expliciet worden vermeld, zowel van het boek als van het betreffende hoofdstuk. Het is niet toegestaan de inhoud te wijzigen of voor commerciële doeleinden te gebruiken zonder schriftelijke toestemming van de auteur(s).

Vormgeving: Lieselot Degraeve

Illustraties: Zoë Claessens

www.samenoponderzoek.be

Licentie

Samen op (onder)zoek: participatieve methodieken voor geëngageerde onderzoekers en praktijkwerkers © 2025 by Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen is licensed under CC BY-NC-ND 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK: GESCHIEDENIS EN KERNPRINCIPES

LIESBETH DE DONDER

Participatief actieonderzoek is een vorm van onderzoek dat sociale verandering nastreeft, met en voor groepen die maatschappelijke onderdrukking ervaren of in kwetsbare situaties leven. Dit hoofdstuk begint met de geschiedenis van participatief actieonderzoek en op welke ideeën het is gestoeld. Daarna leggen we de essentiële ingrediënten van participatief actieonderzoek uit. We sluiten af met enkele bedenkingen.

- 1 DE GESCHIEDENIS VAN PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK: ENKELE GRONDLEGGERS**
- 2 PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK: WHAT'S IN A NAME?**
- 3 CONCLUSIE**

1. DE GESCHIEDENIS VAN PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK: ENKELE GRONDLEGERS

Participatief actieonderzoek vindt zijn oorsprong in verschillende stromingen, zoals het pragmatisme van John Dewey, het probleemoplossend actieonderzoek van Kurt Lewin en het emancipatorisch onderwijs van Paulo Freire.

1.1 Pragmatisme

De oorsprong van het pragmatisme vinden we in 1878. Wetenschapper en filosoof Charles Sanders Peirce stelde dat theorie en praktijk met elkaar verbonden zijn: de betekenis van een idee zit in de praktische consequenties ervan. Zijn focus lag niet zozeer op maatschappelijke problemen, maar op hoe we ideeën en concepten betekenisvol kunnen maken via hun waarneembare effecten.

Waar Peirce de epistemologische basis legde van het pragmatisme, was het John Dewey die het concept politiciseerde en het 'sociaal' maakte. John Dewey, filosoof, psycholoog en onderwijswetenschapper, formuleerde in de jaren 30 kritiek op de traditionele scheiding tussen kennis en actie. Onderzoek doen en kennis vergaren zijn volgens Dewey onlosmakelijk verbonden met actie en praktische oplossingen ontwikkelen. Verder is Dewey bekend voor zijn ideeën over onderwijs en onderzoekend leren, ook wel *enquiry-based learning* genoemd. Daarmee stelde hij dat elke vorm van leren is opgebouwd als een vraag of onderzoek om specifieke problemen aan te pakken. Onderzoek is een vorm van sociaal leren in gemeenschap. Zijn visie op onderzoek sluit aan bij participatief actieonderzoek, en de verbinding ligt niet alleen in praktische oplossingen, maar in een proces van gezamenlijke betekenisconstructie en reflectie.

In de ideeën van John Dewey zien we al een sterke link met actieonderzoek. Toch is het concept van actieonderzoek toe te schrijven aan de psycholoog Kurt Lewin, die de term introduceerde in 1946. Lewin werkte vanuit de overtuiging dat kennis het meest waardevol is wanneer die direct toepasbaar is op maatschappelijke problemen, en dat duurzame verandering alleen mogelijk is als mensen die zelf met het probleem geconfronteerd worden ook betrokken worden bij het oplossen ervan. Lewin ontwikkelde een cyclisch model van actieonderzoek, bestaande uit fasen van planning, actie en reflectie. Daarbij zag hij onderzoek niet als iets dat losstaat van de praktijk, maar als een vorm van sociale interventie: door samen met betrokkenen de situatie te analyseren, acties te ondernemen en die te evalueren, ontstaat stap voor stap verandering. In zijn werk met organisaties, gemeenschappen en minderheidsgroepen benadrukte hij het belang van samenwerking tussen onderzoekers en mensen in de praktijk. Tegelijk was Lewins visie op participatie in zekere zin nog beperkt. Hoewel hij pleitte voor samenwerking, bleef de onderzoeker vaak de centrale figuur in het proces, als expert die het proces begeleidt en richting geeft. De deelnemers werden betrokken, maar niet altijd als gelijkwaardige kennisproducenten.

In de decennia na Lewin is actieonderzoek geëvolueerd en verbreed. Denk aan de invloed van Paulo Freire en Orlando Fals-Borda die pleiten voor een meer radicaal-democratische en emancipatorische vorm van actieonderzoek. Binnen participatief actieonderzoek vandaag wordt kennis niet enkel gegenereerd over mensen of voor hen, maar samen mét hen, vanuit het idee dat zij zelf de ervaringsdeskundigen zijn. De basisprincipes van Lewin, de verbinding tussen onderzoek en actie, en de samenwerking met betrokkenen, blijven relevant. Maar hedendaagse participatieve benaderingen leggen een sterkere nadruk op gedeelde macht en sociale rechtvaardigheid. Participatief actieonderzoek is niet alleen een onderzoeksaanpak, maar een politiek en ethisch engagement.

1.2 Emancipatorische stroming

1.2.1 Paolo Freire

De emancipatorische filosofie van de Braziliaanse, kritisch pedagoog Paolo Freire lag mee aan de basis van het participatief actieonderzoek zoals we het vandaag kennen. Vooral zijn werk *Pedagogy of the Oppressed* uit 1970 was bepalend. Daarin uit hij kritiek op de traditionele pedagogie, waarbij leerlingen passief kennis tot zich nemen die wordt geselecteerd en aangeleerd door een leraar. In Freires visie op onderwijs staat bewustwording en sociale verandering centraal, en gaan leraars en leerlingen in dialoog met elkaar. De kennis en expertise van de leerlingen uit de praktijk wordt ook erkend.

Freire voegde een expliciet emancipatoir perspectief toe. Voor hem gaat onderzoek niet in de eerste plaats over kennisproductie, maar over bewustwording, bevrijding en structurele verandering. De ideeën die hij ontwikkelde in *Pedagogy of the Oppressed* hebben niet alleen het onderwijs beïnvloed, maar ook zijn visie op academisch onderzoek gevormd. De ideeën zijn onder andere:

- het *banking*-model waarin studenten worden gereduceerd tot passieve ontvangers van kennis die door de docenten is geselecteerd
- de nadruk op sociale verandering via samenwerking en dialoog tussen leraren en studenten
- het erkennen van praktijkkennis als gelijkwaardig aan academische kennis
- praxis als voortdurende wisselwerking tussen reflectie en actie
- *conscientização* of politieke bewustwording

Een jaar na de Engelstalige publicatie van *Pedagogy of the Oppressed* werd Freire uitgenodigd door het Institute of Adult Education aan de Universiteit van Dar es Salaam in Tanzania om zijn ideeën over onderzoek te delen. In zijn toespraak betoogde hij dat onderzoek niet zou moeten beginnen met methodologische vragen. Het gaat er niet om of kwantitatief onderzoek of kwalitatief onderzoek beter is, hoe we nu de steekproef moeten trekken, of via welk stappenplan we de kwalitatieve data-analyse moeten doen. Geen enkele methode of vorm van wetenschap is neutraal. Elke vorm van onderzoek kan zowel worden ingezet voor overheersing als voor bevrijding. Daarom, zo stelt Freire, kunnen onderzoekers geen neutrale positie innemen: zij moeten een uitgesproken politiek standpunt innemen, gedreven door een imperatief voor sociale rechtvaardigheid.

Het doel van onderzoek moet zijn om onderdrukkende praktijken, voortkomend uit onrechtvaardige sociale hiërarchieën, te transformeren. Onderzoek moet zich richten op machtsrelaties, te beginnen bij die tussen onderzoeker en deelnemers, en zich uitbreiden naar de analyse van de bredere sociale context waarin onderdrukking plaatsvindt. Participatief onderzoek draagt bij aan de *conscientização* van deelnemers. Zij worden zich bewust van hun eigen, vaak gemarginaliseerde leefsituatie en ontdekken dat zij, samen met anderen, de kracht bezitten om hun gedeelde realiteit te veranderen.

1.2.2 Orlando Fals-Borda

Ook de Colombiaanse socioloog Orlando Fals-Borda was een sleutelfiguur in de ontwikkeling van participatief actieonderzoek. Hij speelde een centrale rol in de Latijns-Amerikaanse beweging voor bevrijdingsonderzoek (*investigación-acción participativa*). Zijn werk bouwt voort op Freires idee van bewustwording en bevrijding, maar voegt daar een sterk sociologisch en structureel perspectief aan toe.

Fals-Borda verzette zich tegen het klassieke academische model waarin onderzoekers als zogenaamde experts van buitenaf kennis komen halen bij mensen uit de praktijk, zonder dat die mensen zelf invloed hebben op het proces of de resultaten. In plaats daarvan pleitte hij voor een radicaal andere onderzoeksrelatie: onderzoek als wederkerig proces waarin onderzoekers samenwerken met sociale bewegingen, boerenorganisaties of gemarginaliseerde groepen om hun eigen realiteit te analyseren en veranderen.

Voor Fals-Borda was kennis een collectieve kracht die rechtstreeks moet bijdragen aan sociale rechtvaardigheid. Participatief onderzoek moet dus niet alleen gericht zijn op het produceren van nieuwe inzichten, maar ook op het versterken van de capaciteiten en stem van onderdrukte groepen. Hij benadrukte dat onderzoek een vorm van strijd is: een strijd tegen uitsluiting van kennisontwikkeling, tegen sociale ongelijkheid, en tegen koloniale vormen van kennisproductie die enkel de perspectieven van de elite weerspiegelen. In die zin was zijn werk ook een vorm van dekoloniale praktijk, waarin kennisproductie niet gebeurt *over* gemeenschappen, maar *met* en *door* hen.

Fals-Borda werkte nauw samen met boerenbewegingen in Colombia en zijn methodes waren doordrongen van participatie, actie en reflectie. Hij pleitte voor onderzoekscycli die vertrekken van concrete ervaringen, en via collectieve analyse leiden tot actie, waarna opnieuw wordt gereflecteerd. Net als bij Freire is er een voortdurende wisselwerking tussen doen en denken, maar bij Fals-Borda ligt het accent sterker op de sociale structuren en op de rol van collectieve organisatie en mobilisatie in het bevrijdingsproces.

Zijn werk maakte ook duidelijk dat participatief actieonderzoek niet alleen een methodologische keuze is, maar een politiek en ethisch engagement. Het betekent dat je als onderzoeker positie kiest, dat je werkt vanuit solidariteit met onderdrukte groepen, en dat je je inzet voor structurele transformatie. Kennis wordt pas echt bevrijdend als ze in handen komt van de mensen die het meest geraakt worden door ongelijkheid, en als ze wordt ingezet om die ongelijkheid te bestrijden.

2. PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK: WHAT'S IN A NAME?

2.1 Een definitie

Een belangrijk moment in de ontwikkeling van participatief actieonderzoek was de oprichting van het International Participatory Research Network in 1976, onder de vleugels van de International Council for Adult Education. Budd Hall (2005) blikt in een reflectieve paper terug op deze beginperiode en benadrukt dat het steeds zinvol is om de oorspronkelijke definitie van de eerste bijeenkomst van het International Participatory Research Network opnieuw onder de aandacht te brengen. De invloed van Freires en Fals-Borda's gedachtegoed klinkt daarin duidelijk door.

1. Participatief onderzoek betreft een hele reeks gemarginaliseerde groepen in de samenleving: uitgebuite, onderdrukte, arme en machteloze mensen.
2. Het vereist de volledige en actieve deelname van de gemeenschap in alle fasen van het onderzoeksproces.
3. Het onderzoeksthema komt voort uit de gemeenschap zelf: het probleem wordt door de gemeenschap gedefinieerd, geanalyseerd en aangepakt.
4. Het uiteindelijke doel is de radicale transformatie van de sociale realiteit en de verbetering van het leven van de mensen zelf. De gemeenschap is zelf de begunstigde van het onderzoek.
5. Het proces van participatief onderzoek bevordert het bewustzijn van eigen kracht en hulpbronnen, en

- kan mensen mobiliseren richting zelfredzame ontwikkeling.
6. Het is een wetenschappelijkere vorm van onderzoek, omdat de betrokkenheid van de gemeenschap zorgt voor een accuratere en meer authentieke analyse van de sociale realiteit.
 7. De onderzoeker is geen afstandelijke waarnemer, maar een geëngageerde deelnemer en leerling, een militant, die samen met de gemeenschap deelneemt aan het leerproces.

Deze verklaring maakt duidelijk dat participatief onderzoek fundamenteel verschilt van conventioneel academisch onderzoek. Het doel is niet om kennis te produceren in een academisch kader, maar om sociale verandering te bevorderen. Participatief onderzoek wil het monopolie van de universiteit op kennisproductie doorbreken. Universitaire onderzoekers kunnen een rol spelen, maar zijn geen noodzakelijke voorwaarde. In plaats daarvan dient participatief onderzoek als instrument voor agogen, sociaal werkers, sociale bewegingen en activisten, als deel van een breed scala aan strategieën en methoden om hun werk te doen.

Als we deze allereerste definitie erbij nemen valt op hoe veilig, en weinig politiek, de huidige definitie is die vandaag gebruikt wordt. Die komt uit het *SAGE Handbook of Action Research* (Reason en Bradbury, 2008, p. 4) dat actieonderzoek als volgt definieert: 'een participatief proces dat erop gericht is praktische kennis te ontwikkelen om bij te dragen aan zinvolle menselijke doelstellingen. Het brengt actie en reflectie, theorie en praktijk samen, in samenwerking met anderen, om concrete oplossingen te vinden voor urgente problemen die mensen raken, en om meer algemeen bij te dragen aan het welzijn van individuen en hun gemeenschappen.'

2.2 Kernconcepten: participatief, actie, onderzoek

In de voorbije decennia is de traditie van participatief actieonderzoek sterk gegroeid en gediversifieerd. Er zijn ondertussen heel wat verschillende termen in omloop voor onderzoeksvormen waarbij niet-academici actief betrokken worden in het onderzoeksproces, zoals *action research* (Reason & Bradbury, 2008), *pragmatic action research* (Greenwood, 2007), *community-based participatory research* (Minkler et al., 2008), *co-creatief onderzoek* (Kint et al., 2025) of *citizen science* (Eitzel et al., 2017). Er bestaat inderdaad een brede waaier aan definities en benamingen om de familie van participatieve onderzoeksvormen te beschrijven, die ook regelmatig door elkaar worden gebruikt (Blair & Minkler, 2009).

In plaats van alle verschillende benamingen te ontleden, kiezen we ervoor om enkele kernconcepten toe te lichten, die in alle verschillende definities meer of minder aan bod komen: participatief, actie en onderzoek.

Participatief	• Betrekt leden van de gemeenschap in alle fasen van het onderzoeksproces • Bouwt voort op de sterktes, middelen en kennis die al aanwezig zijn in de gemeenschap • Onderzoek wordt gedaan <i>met</i> of <i>door</i> de gemeenschap, niet <i>over</i>, <i>voor</i> of <i>op</i> hen • Gelijke samenwerking tussen academische en niet-academische partners • Gedeelde controle, macht en eigenaarschap
----------------------	--

Actie	• Doel is om de kloof tussen onderzoek en praktijk te overbruggen: onderzoeksresultaten omzetten in actie - Acties sluiten nauwer aan bij de noden van de lokale gemeenschap - Co-onderzoekers zijn meer geëngageerd om met de resultaten ook effectief aan de slag te gaan • Doel is een meer democratische en rechtvaardige samenleving - Individuele capaciteiten van mede-onderzoekers versterken - Schadelijke mechanismen en machtsstructuren tegengaan die sociale ongelijkheid in stand houden
Onderzoek	• Diversiteit aan onderzoeksdesigns, methodes en activiteiten, met ruimte voor creatieve vormen - Fundamenteel andere, epistemologisch vernieuwende onderzoeksattitude • Diepgaande reflectie op de rol van de (academische) onderzoeker als betrokken burger in plaats van neutrale buitenstaander - Aandacht voor machtsverhoudingen - Echte erkenning van de waarde van lokale kennis

Tabel 1. Kernconcepten van participatief actieonderzoek

Participatief. Participatief actieonderzoek start bij de leefwereld van mensen. De onderzoeksvraag komt voort uit concrete noden en ervaringen van de gemeenschap. Lokale bewoners, ervaringsdeskundigen of doelgroepen worden erkend als kennisdragers. Ze nemen actief deel als *peer-* of co-onderzoekers, en brengen unieke inzichten aan. Begrippen zoals *co-research* en *insider-research* benadrukken deze positie: onderzoek gebeurt niet *over*, maar *met* mensen. Dat verhoogt niet alleen de relevantie, maar ook de legitimiteit van het onderzoek.

Participatie is geen bijkomstigheid, maar het hart van participatief actieonderzoek. Alle fasen van het onderzoek, van vraagstelling tot interpretatie en actie, gebeuren in samenwerking. Die samenwerking varieert in intensiteit. Niet iedereen hoeft steeds op het hoogste niveau mee te draaien, maar het is cruciaal dat participanten invloed kunnen uitoefenen op hun eigen betrokkenheid. Participatie kan gezien worden als een continuüm, van informatief tot volledig gedeeld eigenaarschap. Belangrijker dan het niveau, is de ruimte voor dialoog, onderhandeling en co-creatie.

Actie. Daarnaast is participatief actieonderzoek actiegericht. Het doel is niet enkel kennis vergaren, maar ook maatschappelijke verandering te realiseren, bijvoorbeeld beleidsaanpassingen, betere dienstverlening of meer bewustwording rond sociale ongelijkheid. Participatief actieonderzoek maakt het verschil tussen onderzoek *om te weten* en onderzoek *om te veranderen* (Reason & Bradbury, 2008). Voorbeelden daarvan zijn projecten die lokale ouderenzorg verbeteren of de stem versterken van groepen die doorgaans weinig gehoord worden.

De focus op actie kent ook een politieke dimensie: participatief actieonderzoek is geworteld in emancipatorische tradities. Het streeft naar sociale rechtvaardigheid, versterkt de positie van gemarginaliseerde groepen, en bevraagt machtsstructuren die ongelijkheid in stand houden (Cargo, 2008). Maar er is een belangrijke kanttekening: het risico bestaat dat te veel verantwoordelijkheid voor verandering bij de gemeen-

schap wordt gelegd, terwijl structurele ongelijkheid niet zomaar op individueel niveau opgelost kan worden (Bell et al., 2014).

Onderzoek. In participatief actieonderzoek is er geen vaste lijst van goede onderzoeksmethoden. Alles hangt af van wat past bij de mensen die betrokken zijn. Het belangrijkste is niet *wat* je precies doet, maar *met wie* en *hoe* je het beslist. De keuze voor onderzoeksmethoden gebeurt samen, in overleg tussen onderzoekers en mensen uit de gemeenschap. Het is dus geen top-downbeslissing van een expert, maar een gezamenlijk proces.

Vaak worden kwalitatieve methoden gebruikt zoals interviews, focusgroepen of observaties, omdat die veel ruimte bieden voor verhalen, ervaringen en context. Maar dat betekent niet dat andere methoden uitgesloten zijn. Soms worden ook vragenlijsten gebruikt, bijvoorbeeld wanneer mensen uit de gemeenschap zelf onderzoek doen in hun eigen netwerk, zoals ouderen die andere ouderen bevragen (De Donder et al., 2014).

Daarnaast duiken er in participatief actieonderzoek een waaier aan creatieve methoden op. Denk aan theatervoorstellingen waarin mensen hun ervaringen verbeelden, of fotoprojecten waarin deelnemers met beelden hun verhaal vertellen. Er worden ook regelmatig visualisatietechnieken ingezet, zoals tijdlijnen of plattegronden maken, om op een laagdrempelige manier gesprekken op gang te brengen. In sommige projecten gebruiken mensen zelfs Lego om hun ideeën vorm te geven en complexe gevoelens of situaties tastbaar te maken.

Deze creatieve aanpakken zijn niet zomaar leuk of origineel: ze helpen om moeilijke thema's bespreekbaar te maken, om abstracte ideeën concreet te verbeelden, en om verschillende perspectieven beter te begrijpen. Ze zorgen ervoor dat iedereen kan meepraten, ook mensen die zich minder thuis voelen in het klassieke academische taalgebruik.

3. CONCLUSIE

Zoals we in dit hoofdstuk zagen, zijn er twee belangrijke traditielijnen die participatief onderzoek vormgegeven hebben. Enerzijds het pragmatisme, zoals dat van John Dewey, dat inzet op leren door doen en concrete problemen oplossen in samenwerking met betrokkenen. Anderzijds de meer uitgesproken politieke en emancipatorische stroming, geïnspireerd door denkers als Paolo Freire en Orlando Fals-Borda, die participatief actieonderzoek beschouwen als een middel tot bevrijding en structurele transformatie.

Beide tradities delen de overtuiging dat kennis en actie verbonden zijn. Maar ze verschillen fundamenteel in hun visie op rechtvaardigheid en de rol van het onderzoek. Waar het pragmatisme vooral inzet op praktische bruikbaarheid en samenwerking, vertrekt de emancipatorische traditie van een analyse van ongelijkheid en onderdrukking, en stelt zij expliciet de vraag: 'Wie heeft de macht om te spreken en te beslissen?'

Vandaag lijkt participatief actieonderzoek steeds vaker een vanzelfsprekend keuze te worden in projectaanvragen en academische kringen. Het label is aantrekkelijk geworden. Het staat goed. Het geeft een indruk van betrokkenheid, relevantie en impact. Maar achter die groeiende populariteit schuilt het risico dat de radicale kern van participatief actieonderzoek verwatert tot een methodologisch sausje, een vorm van 'participatie light'. Mensen worden dan wel gehoord, maar niet echt betrokken. Hun inbreng wordt vertaald

naar verbeterde diensten of tools, maar zonder de bestaande machtsstructuren of sociale ongelijkheden ter discussie te stellen. Het systeem blijft in essentie onaangeroerd.

Daarom is het cruciaal om onszelf, als onderzoekers of als professionals, voortdurend de vraag te stellen: 'Doen we participatief onderzoek, of gebruiken we het enkel als strategie? Werken we met mensen, of voor hen? Is onze inzet gericht op optimalisatie van kennis of op transformatie?' Pas dan kan participatief actieonderzoek zijn belofte waarmaken: niet enkel bijdragen aan grondigere kennis of betere tools, maar aan een eerlijkere samenleving.

REFERENTIELIJST

Adelman, I. (1993). Kurt Lewin and the origins of action research. *Educational Action Research*, 1(1), 7–24. <https://doi.org/10.1080/0965079930010102>

Bell, J. J., Rossi, T., Bauer, J. D., & Capra, S. (2014). Developing and evaluating interventions that are applicable and relevant to inpatients and those who care for them: A multiphase, pragmatic action research approach. *BMC Medical Research Methodology*, 14, 98. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-14-98>

Blair, T., & Minkler, M. (2009). Participatory action research with older adults: Key principles in practice. *The Gerontologist*, 49(5), 651–662. <https://doi.org/10.1093/geront/gnp049>

Cargo, M., & Mercer, S. L. (2008). The value and challenges of participatory research: Strengthening its practice. *Annual Review of Public Health*, 29, 325–350. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.29.091307.083824>

De Donder, L., De Witte, N., Verté, D., Dury, S., Buffel, T., Smetcoren, A. S., Brosens, D., & Verté, E. (2014). Developing evidence-based age-friendly policies: A participatory research project. In *SAGE Research Methods Cases*. <https://doi.org/10.4135/978144627305013508507>

De Donder, L., & Thomas, V. (2025). Van bewustwording tot bevrijding: Paulo Freire als gids voor kritisch sociaal werk. In P. Raeymaeckers, J. Gradener, & M. Hoijsink (Red.), *Denken over sociaal werk* (pp. 264–279). Antwerpen: Owl Press.

Eitzel, M. V., Cappadonna, J. L., Santos-Lang, C., Duerr, R. E., Virapongse, A., West, S. E., ... Jiang, Q. (2017). Citizen science terminology matters: Exploring key terms. *Citizen Science: Theory and Practice*, 2(1), 1. <https://doi.org/10.5334/cstp.96>

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.

Fals-Borda, O. (1987). The application of participatory action-research in Latin America. *International Sociology*, 2(4), 329–347. <https://doi.org/10.1177/026858098700200401>

Greenwood, D. J. (2007). Pragmatic action research. *International Journal of Action Research*, 3(1+2), 131–148. https://www.researchgate.net/publication/23779759_Pragmatic_Action_Research

Hall, B. (2005). In from the cold? Reflections on participatory research 1970–2005. *Convergence*, 38(1), 5–24. https://www.researchgate.net/publication/285085627_In_from_the_cold_Reflections_on_participatory_research_from_1970-2005

Kint, O., Duppen, D., Vandermeersche, G., Smetcoren, A.S. & De Donder, L. (2025). How ‘co’ can you go? A qualitative inquiry on the key principles of co-creative research and their enactment in real-life practices. *International Journal of Social Research Methodology*, 28(1), 87-103. <https://doi.org/10.1080/13645579.2024.2301847>

Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34–46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>

Minkler, M., & Wallerstein, N. (Red.). (2008). *Community-based participatory research for health: From process to outcomes* (2e ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Reason, P., & Bradbury, H. (Red.). (2008). *The SAGE handbook of action research: Participative inquiry and practice* (2e ed.). London: SAGE Publications.